

УДК 330.1.338

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ
НАВЧАННЯ, ФОРМИ І ПРИНЦИПИ ЇХ РОЗРОБКИ Й
ВИКОРИСТАННЯ

Калініченко З.Д.

Донецький національний технічний університет

Загально визнано, що педагогічні технології сприяють підвищенню якості навчання, і характеризуються системними ознаками. Дослідження показує, що технології навчання в освітній практиці по-різному впливають на відношення студента до предмета й накопичення знань у процесі занять. Розроблена система показників ефективності технологій навчання. Багато чого залежить від методичного забезпечення, але більше від організаційно-методичного, тобто від органічності зв'язку навчального процесу і його методичного забезпечення, від системи контролю якості освіти.

В останні роки багато розробляється й впроваджується різного роду педагогічних технологій, які, на нашу думку, не дають необхідних результатів і чи будуть сприяти підвищенню якості освіти.

На наш погляд, "модні" зараз педагогічні технології — це всього лише якийсь комунікаційний процес технічної, "безпристрасної", передачі інформації студентам. Тут не залишається місця для вміння, майстерності й творчого, талановитого підходу з боку викладачів. Технології цього зовсім не передбачають. Такі педагогічні технології якості освіти підняти не можуть.

Технології зовсім не працюють на розвиток і заохочення творчих здібностей студентів. А це вже суперечить цілям сучасної парадигми освіти постіндустріального суспільства в Україні. Відповідно до неї, як відомо, країна сьогодні особливо потребує громадян не тільки грамотних, всебічно освічених, але й таких, що відрізняються самостійним, вільним, творчим підходом до вирішення різноманітних завдань, що постають перед ними у суспільному житті, на виробництві і т.ін.

Сам термін "технологія освіти" став застосовуватися порівняно недавно, з'явившись спочатку в Західній Європі, однак сьогодні він уже загальноприйнятий. Так, у документах ЮНЕСКО "технологія навчання" розглядається як системний метод створення, застосування й визначення процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії й націлений на оптимізацію форм освіти. Загально визнано, що ці технології сприяють

підвищенню якості навчання, і характеризуються системними ознаками:

- *концептуальністю* - освітня технологія повинна опиратися на певну наукову концепцію;

- *системністю* - технологія повинна мати всі ознаки системи: логіку процесу, взаємозв'язок усіх своїх частин, неодмінну цілісність;

- *керованістю* - технологія повинна мати можливість діагностичного цілеспрямування, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання коштами й методами з метою корекції результатів;

- *ефективністю* - освітні технології повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, а також гарантувати досягнення певного стандарту навчання;

- *відтворюваністю* - педагогічна технологія повинна бути відтворюваною в однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами;

- *виховним ефектом* - освітня технологія повинна бути морально виправданою, сприяти гуманістичному й творчому розвитку студентів.

Освітня технологія, по суті, означає спосіб (або способи) реалізації процесу навчання, що включає в себе форми, методи і засоби навчання, завдяки яким здійснюється цілеспрямована навчальна діяльність викладача й студента. У результаті в останнього з'являються необхідні знання, уміння, навички, розвиваються пізнавальні здібності, якщо студент навчається успішно, опановує професійний досвідом і майстерність. В ефективних освітніх технологіях фіксуються доцільні, оптимальні кроки, етапи, щаблі досягнення конкретних і загальних цілей освіти в відповідній ієрархії.

У нашій країні усе більше акцентується увага на "педагогічних", або "дидактичних технологіях", набагато рідше — на "технологіях навчання", але змістовно аналізується більш широкий контекст освіти. Найбільш широке визначення цим технологіям дає професор Д. В. Чернилевський [1]. Він пише: "Педагогічна технологія — це комплексна інтегративна система, що включає впорядковані операції і дії, що забезпечують педагогічне цілевизначення, змістовні, інформаційно-предметні й процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, придбання професійних умінь і формування особистісних якостей тих, яких навчають, відповідають заданим цілям навчання" [1, с.114].

Технологія навчання — це система дидактичного застосування наукового знання й наукових підходів до аналізу й організації навчального процесу, що враховує емпіричні інновації викладачів і їх

спрямованість на досягнення високих результатів у формуванні професійної компетенції й особистості студентів.

Таким чином, технологією навчання є управління дидактичним процесом, що включає організацію діяльності того, якого навчають, і контроль над цією діяльністю [2].

Дослідження показують, що технології навчання в освітній практиці по-різному впливають на відношення студента до предмета й накопичення знань у процесі занять. Показниками ефективності технологій навчання є:

- можливість врахування з їхньою допомогою вікових, інтелектуальних і морально-психологічних особливостей студентів, мотиваційний потенціал;

- позитивне емоційне сприйняття навчання;

- реалізація принципу партнерства, співробітництва, діалогу між викладачем і студентом;

- створення атмосфери активної співтворчості студентів, включення всіх резервів їх пам'яті на заняттях;

- залучення широкого арсеналу технічних, мультимедійних коштів навчання;

- гарний підсумковий результат після закінчення занять і в майбутньому — задоволеність якістю занять студентів.

У цей час, як ми вже відзначали, є три типи освітніх технологій: традиційні, інноваційні, інформаційні. Для гуманітарних вузів в якості прогресивної норми пропонується приблизно наступний їхній розподіл: на традиційні — 18%, інноваційні — 50% і на інформаційні — 32% [2]. Однак на практиці такий процентний розподіл ще не ствердився. Найчастіше в рамках одного заняття у вузі використовується не одна, а дві й навіть три освітні технології. Так, лекція читається з використанням мультимедійних засобів, ноутбука, елементів ділової гри й т.п. При цьому важливий не формальний набір технологій, а максимальний освітній результат. Необхідно використовувати освітні технології з чітко вираженим особистісно орієнтованим і інноваційним потенціалом.

Традиційно вищій освіті властива дисциплінарна модель навчання, а основна форма занять у вузі — аудиторна (лекції, семінари, практичні заняття і т.ін.). На жаль, як показали наші дослідження, багато гуманітарних дисциплін перевантажені надлишковою інформацією, зайво наукоподібні й нудні для студентів. Нерідко весь цей "гріх" люблять пояснювати фундаментальністю освіти. У той же час соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, вимагають більшої прагматичності в сфері освіти, тому що загальноосвітні інформаційні процеси й різке зростання обсягу знань

припускають більш широке використання інформаційних і інноваційних технологій зі значним збільшенням частки самостійної роботи студентів. Така нова освітня ситуація ставить перед викладачем завдання виступати не тільки в якості провісника предметно-дисциплінарних знань, носія інформації й відповідних норм і традицій, але й помічника в самоосвіті, становленні й розвитку особистості студента.

Колишня, нерідко авторитарна викладацька позиція, право старшого й мудрого товариша втрачаються. На це місце повинні прийти демократична взаємодія, співробітництво, допомога, співтворчість, увага до ініціативи студента, до становлення й розвитку його особистості. Змінюється також позиція студента: його метою повинне стати не одержання будь-що-будь позитивної оцінки, а активна взаємодія з викладачем і своїми однокурсниками, використання найрізноманітніших інформаційних джерел і ресурсів з застосуванням комп'ютерних технологій, самостійний пошук і осмислення необхідної професійної інформації. Студенти перетворюються в суб'єкти освітнього процесу, і самі вчать себе під керівництвом і контролем викладача, а вуз тільки створює адекватні умови для ефективного навчання.

На закінчення назвемо кілька технологічних схем освіти, найбільш часто використовуваних в інститутах і університетах.

1. Технологія презентації знань, яка заснована на такій поведінці викладачів, коли переважають пріоритет і опора на методичні прийоми подання знань, на зміст і способи передачі й одержання знань, методи мотивування оформлення їх у професійні установки.

2. Технократична технологія, при якій пріоритет віддається використанню технічних засобів (головним чином — комп'ютерів) або технічних прийомів діяльності. Технократичні технології можуть проявлятися не обов'язково при використанні комп'ютерів. Це технологія формалізації знань, передачі їх за встановленою схемою, що не опирається на розуміння й оцінку здібностей і особливостей студента. Це система запрограмованих форм і методів проведення занять, твердої регламентації змісту навчання, навантаження і т.д.

3. Технологія адаптивного типу, яка припускає регулярне оперативне корегування форм подання знань. Це технологія корегування освітнього процесу за результатами моніторингу якості освіти.

4. Технологія соціально-психологічного типу, де пріоритет віддається використанню соціально-психологічних характеристик сприйняття особистістю й групою певного обсягу знань і методів навчання. У цій технології широко використовується тестування,

виклик емоційних реакцій та ін.

5. Технологія креативного навчання, заснована на використанні творчого потенціалу особистості, його здатності до творчості, неординарного сприйняття матеріалу, самостійній його обробці й т.ін. У цьому випадку головним є постановка проблем, обговорення їх змісту, практичного значення, можливих шляхів вирішення.

6. Технологія самоосвіти. Тут головний акцент робиться на самостійне освоєння предмета під керівництвом і при консультації викладачів. Багато чого залежить від методичного забезпечення, але більше від організаційно-методичного, тобто від органічності зв'язку навчального процесу і його методичного забезпечення, від системи контролю якості освіти.

У кожній із цих технологій різна роль і прояв факторів, що впливають на якість освіти, таких, як особистість викладача, команда викладачів, особистість студента, величина студентської групи, соціально-психологічні установки студента й викладача, оцінка викладачем і студентом результату й ефективності освітнього процесу, використання методик освіти, структура освітньої програми.

Отже, по-перше, система керування якістю освіти повинна мати розвинену систему баз даних. Технічно це завдання досить просте — необхідно мати відповідні потужності інформаційно-обчислювальної техніки й кілька фахівців високої кваліфікації.

По-друге, система керування якістю освіти повинна мати юридично обґрунтовану підсистему організаційного забезпечення (збір, зберігання, модифікація, перегляд, аналіз і видалення застарілих даних), вбудовану в загальну систему управління діяльністю вузу.

По-третє, ця система управління повинна дозволяти ставити різноманітні завдання управління якістю, беручи до уваги погану формалізацію поняття якості освіти, різноманітність умов функціонування вузу й наявність ресурсних інтелектуальних обмежників якості освіти. При цьому виникає проблема стандартів і контрольних-тестових завдань. Технології стандартизованої комп'ютерної дидактичної оцінки рівня знань, інтелектуальних умінь і практичних навичок об'єктів нечислової природи вимагають високої культури комп'ютерного тестування, яке, однак, уже в багатьох вузах ефективно використовується.

Література

1. Розвиток наукових досліджень//Матеріали Міжнародної конференції . м. Полтава 22 листопада 2011 р.: - Полтава:Графіка,2011
2. Мирний К.І. Інноваційно-освітні технології та їх розвиток. –Х.:Фактор, 2009